

dovedi că varianta I și III nu sînt decît două fragmente ale unui întreg. Reproducem mai jos textul integral al baladei în versiunea lui Hasdeu:

« Acolo în orașul Czerkasy au răsunit surlele: veneau niște soli moldovenști către hatman. Acolo în orașul Czerkasy au răsunit tobele: soseau niște soli moldovenști către hatman. Noi sîntem moldoveni, sîntem creștini, și ne chinuiesc păgînii!... Voi cazacilor, care țineți la legea creștină, grăbiți-vă în ajutor nouă creștinilor! Cazacii țin la legea creștină și trimit un ajutor creștinilor moldoveni. Buciumele buciună, surlele cîntă, toți se uită cum cazacii pleacă din Ucraina.

Mai întîi Svigorski și al doilea domnul Sborovski și al treilea Morozenko și al patrulea Gorlenko, căci turel se trîntește cu moldovenii și moldoveanul se bate cu tătarii, de se prăpădește țara moldovenească, prădată fără milă. Acum au nechezat caii, mergînd la deal: au răcnit păgînii mergînd la Chilia. Iar domnul Svigorski cînd a ajuns la Chilia adună pe toți cazacii, chemîndu-i la sfat: și zbură ca vulturul cel sur, se mlădăia ca frasinul: o frații mei cei scumpi! Unde oare eu să mă căpătuiesc? Și s-a căpătuit domnul Svigorski în mormîntul cel umed, iar cazacii gemeau împrejurul lui! »

În afara suprapunerii celor două variante, prin intercalarea rîndurilor 9—16 din varianta II-a din culegere între rîndul 8—9 ale variantei I și eliminarea pasajului urmînd după rîndul 32 din varianta I, care fusese recunoscut chiar de Antonic și Dragomanov ca străin de baladă, intervenția lui Hasdeu a fost cu totul minimă aici. El a înlocuit în înșiruirea comandanților oastei căzăcești cuvîntul *pîșnii* — mărșă, cu *perșii* — primul, firese înaintea lui « al doilea », « al treilea », « al patrulea », iar în locul trimișilor poloni a pus trimișii moldoveni. Această înlocuire e cu totul logică, deoarece solii ce se prezintă ca moldoveni nu puteau fi poloni. Hasdeu găsește chiar că aceste contradicții din textul baladei întăresc ipoteza autenticității ei, deoarece un cărturar nu ar fi făcut niciodată confuzii atît de evidente.

Indiferent dacă acceptăm sau nu varianta inițială propusă de Hasdeu, chiar sub forma incompletă a variantelor ce apar în culegerea ucraineană, această operă folclorică este importantă pentru că infirmă teza unor istoriografi burghezi, care susțineau că scopul expedițiilor întreprinse de cazaci în Țările Romîne era de aventură și pradă de război. Este evident că, în tradiția căzăcească însăși, acestor expediții li se dă același sens pe care îl au în cronicile romînești: de ajutor acordat lui Ion Vodă la cererea acestuia.

În sfîrșit, în analiza baladei « Alexei Popovici și furtuna pe Marea Neagră » Hasdeu, confruntînd cele 10 variante date în culegere, ajunge la concluzia că locul acțiunii este sudul Basarabiei, gurile Nistrului, în ciuda confuziei din baladă, care a transformat succesiv Basarabia în Alba Arabia (Bilarapia), Arabia și chiar Agaria¹.

Analiza baladei « Moartea cazacului cu calul » aparține preocupărilor de folclor comparat, bogat reprezentate în activitatea științifică a lui Hasdeu din această perioadă.

În această baladă, cazacul, rănit de turci și aflat pe pragul morții, îl roagă pe calul întristat să nu-l plîngă, ci să alerge la ai săi și să-i consoleze mama, spunîndu-i că fiul ei s-a înșurat: „Soție-i este valea cea verde, și mormîntul aspru; să ia în mină un pumn de nisip și să-l semene pe piatră, cînd va răsări nisipul, atunci se va întoarce fiul ei”.

¹ Hasdeu va reveni asupra acestor concluzii în studii ulterioare ca *Basarabii*, « Revista Nouă » (1893) și capitolul *Basarabii* din *Etymologicum Magnum Romaniae*, vol. III (1893). Multe din deducțiile lui Hasdeu din această lucrare s-au dovedit pripite. Exemplul adus din folclorul ucrainean își păstrează însă valabilitatea și poate servi ca model de cercetare a unui fapt istoric pe baza confruntării variantelor unei opere folclorice.